

Czynniki sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej

- [Wprowadzenie](#)
- [Badanie 1](#)
- [Film](#)
- [Audiobook](#)
- [Badanie 2](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 66–67.

Czynniki sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej

Źródło: domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Statystycznie rzecz biorąc**”.

„Kto ty jesteś? Polak mały” – te słowa zna chyba każdy. Co jednak znaczą one dla nas, kiedy stajemy się dużymi Polkami i Polakami? Jesteśmy dumni z dokonań narodu, do którego przynależymy? Czy też nie ma to dla nas znaczenia, po prostu jesteśmy przedstawicielami tego, a nie innego narodu, bo tak akurat się zdarzyło?

Twoje cele

- Scharakteryzujesz różne koncepcje tożsamości narodowej w konfrontacji z tożsamością etniczną.
- Przeanalizujesz pozytywny i negatywny wpływ wydarzeń zachodzących w obrębie wspólnoty politycznej na poczucie tożsamości narodowej we współczesnej Polsce.
- Ocenisz funkcję, jaką pełnią obchody rocznicy niepodległości w umacnianiu więzi narodowej i postaw propaństwowych w społeczeństwie polskim.

Dla zainteresowanych

Badania opinii publicznej: historia, metody i ośrodki

Badanie opinii publicznej

Tożsamość narodowa

Przejawy patriotyzmu

Badanie 1

Odpowiedz na pytanie, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na żadną z pozostałych odpowiedzi.

Ćwiczenie 1

Jak bardzo jesteś dumny/dumna z tego, że jesteś Polakiem/Polką?

☐ bardzo dumny/dumna

☐ dość dumny/dumna

☐ niezbyt dumny/dumna

☐ wcale

☐ trudno powiedzieć

Oprac. na podst.: CBOS, *Samoidentyfikacje i duma narodowa Polaków*, Komunikat z badań nr BWS/162/2004, październik 2004, s. 4.

Porównaj swoją odpowiedź z propozycjami innych uczniów. Czy między waszymi odpowiedziami były duże rozbieżności?

Ćwiczenie 2

Rozważ następujące problemy.

W czym się przejawia duma ze swojego kraju?

Co to znaczy czuć wspólnotę z przedstawicielami tego samego narodu?

Co może powodować brak dumy ze swojego kraju?

Czy patriota może odczuwać wstyd za swój kraj, jeśli sam nie ma sobie nic do zarzucenia?

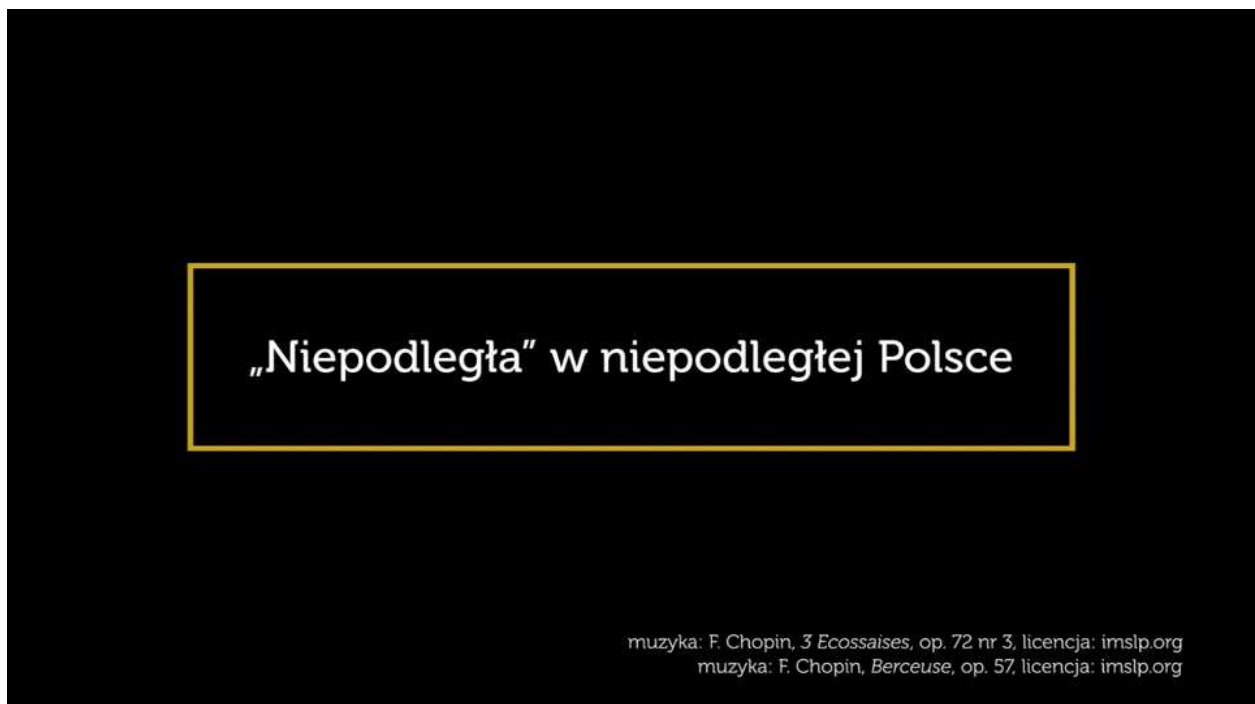
Czy duma ze swojego kraju jest tożsama z dumą, jaką możemy odczuwać z powodu przynależności do określonego narodu?

Przedyskutuj swoje odpowiedzi z koleżankami i kolegami z klasy. Przeanalizuj, czy bardzo się różnicie w swoich odpowiedziach. Ustalcie wspólnie, z czego to wynika.

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem, zastanawiając się nad relacjami, jakie zachodzą między naszym, Polaków, stosunkiem do narodu (polskiego), kraju (jakim jest Polska) i państwa (polskiego)?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DpnzIPRl2>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem *Niepodległa w niepodległej Polsce*.

Ćwiczenie 1

Celebracja 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości, zgodnie z zawartością tematyczną portalu „Niepodległa”, bazuje przeważnie na treściach dotyczących historii, wydarzeń, faktów i osiągnięć Polski w okresie II Rzeczypospolitej. Zakres czasowy tych materiałów zasadniczo nie wykracza zatem poza 1 września 1939 roku. Rozważ ewentualne powody, które przyświecały autorom projektu, wykluczające z zakresu prezentowanych treści osiągnięcia niepodległościowe Polski powojennej. Oceń zasadność tych powodów.

Ćwiczenie 2

Przedstaw ranking wydarzeń z ostatnich 15 lat historii Polski, które napawały cię dumą.

Porównaj swoją listę z propozycjami innych uczniów. Czy bardzo się one różnią? Czy jesteście bardzo podzieleni w swoich opiniach? Wyjaśnij, z czego to może wynikać.

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem i zastanów się nad różnicami między grupą narodową i etniczną oraz tożsamością indywidualną i zbiorową.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1ABPQmcg>

Polityka historyczna – budowanie wspólnoty czy propaganda?

Kategoria narodu to jedna z wielu kategorii używanych w naukach społecznych w powiązaniu z innymi kategoriami, na przykład takimi jak etniczność, państwo, tożsamość (narodowa lub etniczna), grupa (narodowa lub etniczna). Kategoria ta jest używana powszechnie. To znaczy, że stosują ją nie tylko naukowcy zajmujący się zagadnieniami społecznymi, ale też występuje w języku potocznym. Między innymi dlatego, że odnosi się do kwestii ważnych społecznie; kwestii warunkujących nie tylko kształtowanie postaw identyfikacyjnych i budowanie więzi grupowej, ale generujących konflikty wynikające ze sprzecznych interesów oraz wizji tego, czym ma być dana wspólnota.

Joanna Kurczewska określa naród jako „ponadstanową, ponadwarstwową i ponadklasową wspólnotę o charakterze historycznym, wyposażoną w pewne cechy obiektywne (na przykład: terytorium, państwo, język) i przymioty subiektywne, wyrażające się w świadomości przynależności do wspólnoty”.

Świadomość przynależności do tej wspólnoty jest kształtowana przez wychowanie i edukację, przekazywanie kodów kulturowych kolejnym pokoleniom, pielęgnowanie trwałości i spójności narodowej przez odniesienie do wspólnoty pochodzenia, języka i kultury. Jednostki ciążą w kierunku grup narodowych, które uznają za własne i odrębne wobec innych. A rolą polityki historycznej jest tę naturalną tendencję wzmocnić, celowo kształtując pamięć historyczną. Warto podkreślić, że polityka historyczna, nazywana czasem również polityką pamięci, nie jest niczym nowym. Istniała od zawsze, zarówno w reżimach totalitarnych, jak i w państwach demokratycznych. Intencjonalnie lub nie, państwo zawsze uprawia jakąś politykę historyczną, na przykład zagospodarowując przestrzeń publiczną w

rozumieniu dosłownym (stawiając pomniki, tablice pamięci, nadając nazwy ulicom i skwerom) oraz przestrzeń symboliczną (ustanawiając święta, obchodząc rocznice, organizując pikniki i rekonstrukcje historyczne). Narzędziami polityki historycznej są instytucje pamięci, takie jak muzea, biblioteki, wystawy, instytuty, archiwa, których rolą jest przechowywanie świadectw przeszłości, ale i ich ożywianie przez atrakcyjne formy prezentacji. Takimi narzędziami są też edukacja i wychowanie oraz szkoła jako naturalna przestrzeń dla kształtowania pamięci kolektywnej.

Zestawienie słów polityka, historia i edukacja może u wielu wywołać skojarzenie z reżimami dwudziestowiecznymi, które historią manipulowały, wykorzystując ją dla swoich celów. Zdaniem profesor Joanny Wojdon:

„W Polsce już w połowie lat pięćdziesiątych podstawą programów i podręczników szkolnych stały się tradycyjnie ujmowane dzieje narodowe, z elementami historii powszechnej (a nie, jak w czasach »ofensywy ideologicznej«, formacje ustrojowe ze wskazaniem, jak przejawiały się one w Polsce), ale wciąż podkreślano rolę »ludu« w różnego rodzaju konfliktach zbrojnych, robotnicze albo chłopskie pochodzenie czy sympatie bohaterów narodowych, braterstwo warstw uciśnionych z różnych krajów, a negatywny charakter reżymów, zaś Polska Ludowa wciąż była zwieńczeniem wcześniejszych dziejów”.

Jak twierdzi profesor Wojdon, przykład PRL nie jest tu odosobniony:

„W Chinach Ludowych wkrótce po zwycięstwie rewolucji Mao ogłosił, że historia jest ważnym elementem edukacji szkolnej, co uzasadniał zarówno w sposób negatywny: nie może być tak, że Chińczycy wiedzą więcej o demokracji ateńskiej niż o własnej wielowiekowej przeszłości, jak i pozytywny: Chińczycy mają z czego być dumni w swojej historii i należy te elementy, które mogą budzić narodową dumę, wydobyć i przekazać młodemu pokoleniu. Równocześnie historia miała wpajać uczniom internacjonalizm, kształcić socjalistyczną moralność, analizując sylwetki nowych bohaterów, wreszcie wychowywać do pracy, pokazując jej rolę w społeczeństwach przeszłości (...).

Szkolną historię postrzegano także jako narzędzie do walki z komunizmem. Gdy w USA po »szoku sputnikowym« starano się dotrzymać tempa rozwoju nauce radzieckiej, główne nakłady finansowe poszły na wspieranie przedmiotów ścisłych i przyrodniczych, ale swój przydział otrzymała także historia – jednak nie na

nasycenie polityką, lecz na rozwój atrakcyjnych dla uczniów form przekazu. W jakimś zakresie więc tak modne dziś metody aktywizujące są pokłosiem zimnej wojny”.

Uwolnienie historii od politycznego wpływu pozostaje wyzwaniem również współcześnie, i to dla większości państw demokratycznych. Dzieje się tak, ponieważ państwa są odpowiedzialne za kształt edukacji historycznej, a tym samym za zbiorową pamięć o przeszłości. Kształtują ją, odwołując się do historii, przywołując z niej wybrane wydarzenia, postaci, daty i budując narodowe mity historyczne. Pozostaje otwarte pytanie, czy zawsze robią to w sposób właściwy.

Źródła cytatów: Anna Popielarczyk-Pałęga, *Tożsamość narodowa, tożsamość etniczna, identyfikacja narodowa jednostki. Rozważania metodologiczne na przykładzie środowisk polonijnych*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 2018, nr 27, s. 15–17, 18; Joanna Wojdon, *Polityka a szkolna edukacja historyczna*, „Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym”, nr 16 (1)/2011, s. 151–167.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Wskaż, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Przyjmuje się, że naród jako wspólnota kulturowa skupia takich ludzi, dla których najwyższym dobrem jest niepodległość państwowa.	☐	☐
Grupa etniczna jest synonimem grupy narodowej.	☐	☐
Koncepcja narodu jako wspólnoty „wyobrażonej” wskazuje na jej nieautentyczność w porównaniu ze wspólnotami innego rodzaju (np. religijnymi).	☐	☐
Utrata niepodległości (pozbawienie państwowości) przez naród nie powoduje jego zmiany we wspólnotę jedynie etniczną.	☐	☐
Polityka historyczna realizowana przez państwo jest jednym z czynników kształtujących tożsamość narodową zbiorowości politycznej, jaką jest naród.	☐	☐

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Roman Dmowski

Myśli nowoczesnego Polaka

(...) dla naszej przyszłości narodowej w stosunku do Rusinów jest potrzebna jedna z dwu rzeczy: albo żeby zostali oni wszyscy lub ich część, o ile to jest możliwe Polakami, albo żeby zostali samoistnym, silnym narodem ruskim, zdolnym bronić swej samodzielności nie tylko wobec nas, ale i wobec Moskali, zdolnym walczyć o nią i tym sposobem stanowić naszego sprzymierzeńca w walce z Rosją (...) jeżeli im będziemy dawali bez oporu wszystko czego chcą, a nawet więcej niż chcą, (...) Zamiast samoistnego narodu ruskiego przygotowujemy pognój pod naród moskiewski.

Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 66–67.

Rozważ zasadność polityki umacniania tożsamości narodowej we współczesnej Polsce, która miałaby się opierać na poglądach wyrażonych w zacytowanym fragmencie.

Słownik

naród

zbiorowość ludzi wyróżniająca się wspólną świadomością narodową, czyli poczuciem przynależności do wspólnoty definiowanej jako naród

polityka historyczna

działanie polegające na wzmacnianiu pamięci narodu o przeszłości oraz na kształtowaniu świadomości historycznej obywateli

Badanie 2

Weź pod uwagę dotychczasowe rozważania z Badania 1, wykonanych ćwiczeń oraz przedstawionych materiałów i ponownie odpowiedz na pytanie, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na inną odpowiedź.

Ćwiczenie 1

Jak bardzo jesteś dumny/dumna z tego, że jesteś Polakiem/Polką?

☐ bardzo dumny/dumna

☐ dość dumny/dumna

☐ niezbyt dumny/dumna

☐ wcale

☐ trudno powiedzieć

Oprac. na podst.: CBOS, *Samoidentyfikacje i duma narodowa Polaków*, Komunikat z badań nr BWS/162/2004, październik 2004, s. 4.

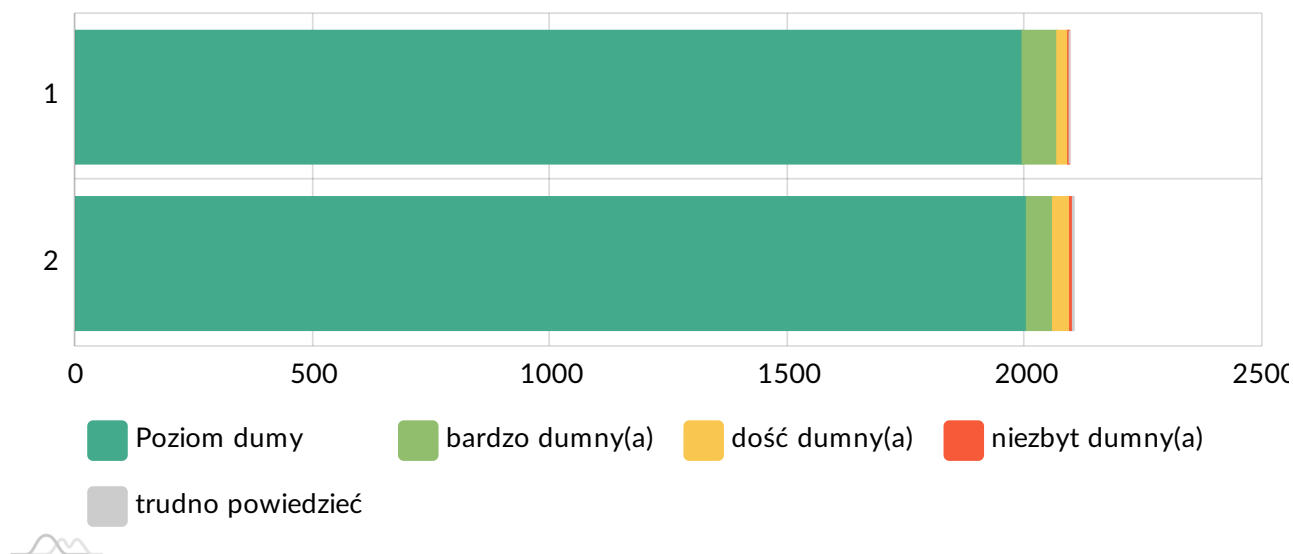
Porównanie sondaży i wyników badań

Ćwiczenie 2

Przeanalizuj różnice w procentowych rozkładach odpowiedzi na pytanie sondażowe zadane przez CBOS i w badaniach w twojej klasie.

Jak bardzo jest Pan(i) dumny(a) z tego, że jest Pan(i) Polakiem (Polką)?

(dane w proc.)

W roku 1994 i 2003 pytanie brzmiało: „Czy jest Pan(i) dumny(a) z tego, że jest Pan(i) Polakiem (Polką)?”; pominięto odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Oprac. na podst.: CBOS, *Samoidentyfikacje i duma narodowa Polaków*, Komunikat z badań nr BWS/162/2004, 2004, s. 4.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

W pierwszym kroku porównaj rozkłady procentowe odpowiedzi z badań zrealizowanych przez CBOS na ogólnopolskiej próbie dorosłych Polaków z 2004 roku z rozkładami odpowiedzi twojej klasy udzielonymi w Badaniu 1. Rozważ ewentualne przyczyny w różnicach poszczególnych wskaźników procentowych (jeśli uznasz je za istotne). Czy jako grupa różnicie się czymś od społeczeństwa polskiego jako całości? Co uzasadnia te różnice?

W drugim kroku porównaj odpowiedzi z obu sondaży przeprowadzonych w klasie. Rozważ ewentualne przyczyny w różnicach poszczególnych wskaźników procentowych (jeśli uznasz je za istotne). Czy refleksja nad pytaniami po pierwszym sondażu oraz treści zamieszczonych materiałów mogły wpłynąć na zmianę wskazań części z was? Jeśli tak, przedstaw, których wskazań i uzasadnij dlaczego. Jeśli nie, również uzasadnij.

W trzecim kroku porównaj poziom dumy mierzony dwiema pierwszymi odpowiedziami z lat 1994 i 2004 i rozważ przyczyny, dla których w ciągu dziesięciolecia duma z bycia Polakami nieco osłabła. Porównując sytuację polityczną i społeczną w tych krańcowych okresach, spróbuj znaleźć przyczyny stanu rzeczy wyrażonego wskaźnikami procentowymi.

Dla nauczyciela

Autorka: Paulina Wierzbńska

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie, Wiedza o społeczeństwie 2022

Temat: Czynniki sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

IV. Aspekty etniczne życia społecznego.

Uczeń:

1) przedstawia różne koncepcje narodu (polityczną i etniczno-kulturową);
charakteryzuje czynniki narodotwórcze i sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje różne koncepcje tożsamości narodowej w konfrontacji z tożsamością etniczną;
- analizuje pozytywny i negatywny wpływ wydarzeń zachodzących w obrębie wspólnoty politycznej na poczucie tożsamości narodowej we współczesnej Polsce;
- ocenia funkcję, jaką pełnią obchody rocznicy niepodległości w umacnianiu więzi narodowej i postaw propaństwowych w społeczeństwie polskim.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego;
- śniegowa kula.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Zadaniem uczniów jest przeprowadzenie sondy w swoim najbliższym otoczeniu na temat poczucia dumy z bycia Polakiem.

Faza wstępna:

1. Dyskusja wprowadzająca do zagadnień poruszanych w e-materiale. Uczniowie, korzystając z własnej wiedzy, odpowiadają na pytania zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Mogą się przy tym posiłkować wynikami przeprowadzonej sondy.
2. Przedstawienie tematu „Czynniki sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej” i celów zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej (lub za pomocą rzutnika) pytanie sondażowe z sekcji „Badanie 1”. Uczniowie na telefonach komórkowych lub tabletach logują się do systemu, dołączają do lekcji i przystępują do odpowiedzi na zadane pytanie. Nauczyciel, korzystając ze swojego panelu użytkownika, wyświetla zestawienie odpowiedzi uczniów. Chętne osoby mogą uzasadnić swój wybór.
2. Uczniowie zapoznają się z multimediami w sekcji „Prezentacja multimedialna”. Wynotowują najistotniejsze informacje. W parach przygotowują odpowiedź do ćwiczenia 1. Następuje dyskusja. Uczniowie przedstawiają swoje argumenty, kontrargumenty i opinie.

3. Praca w parach z materiałem zamieszczonym w sekcji „Audiobook”. Uczniowie wykonują polecenia. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
4. Śniegowa kula. Uczniowie w parach przygotowują ranking wydarzeń z ostatnich 15 lat historii Polski, które sprawiają, że czują dumę z bycia Polakami (ćw. 2 w sekcji „Prezentacja multimedialna”). W kolejnym kroku łączą się w czwórki, porównują swoje propozycje i ustalają wspólną listę. Następnie łączą się w coraz liczniejsze grupy, aż powstanie ogólnoklasowy ranking. Na zakończenie chętna/wybrana osoba dokonuje podsumowania.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie ponownie odpowiadają na pytanie sondażowe postawione na wcześniejszym etapie zajęć (w sekcji „Badanie 2”). Wyniki są wyświetlone na tablicy interaktywnej.
2. Podział na grupy. Każda z nich wykonuje ćwiczenie 2 w sekcji Badanie 2. Uczniowie porównują wyniki sondażu przeprowadzonego przez CBOS oraz wyniki badań przeprowadzonych w klasie. Przedstawiciele zespołów prezentują odpowiedzi, które są wspólnie omawiane i porównywane.
3. Chętne/wybrane osoby podsumowują zajęcia ze swojego punktu widzenia.

Praca domowa:

1. Napisz krótką notatkę, uwzględniając w niej najistotniejsze informacje dotyczące zagadnień poruszanych na zajęciach.

Materiały pomocnicze:

- CBOS, *Samoidentyfikacje i duma narodowa Polaków*, Komunikat z badań nr BWS/162/2004, 2004.
- Anna Popielarczyk-Pałęga, *Tożsamość narodowa, tożsamość etniczna, identyfikacja narodowa jednostki. Rozważania metodologiczne na przykładzie środowisk polonijnych*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 2018, nr 27.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium z sekcji „Film” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.